

Commercial terms in Chinese and features of their teaching

Mavzuna ATAMURADOVA¹, Pokiza ORTIQOVA²

Samarkand State Institute of Foreign Languages
Samarkand branch of Tashkent State Economic University

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 2024
Received in revised form
10 April 2024
Accepted 25 April 2024
Available online
25 July 2024

Keywords:

term,
modern Chinese,
neologism,
style,
vocabulary,
market economy,
commercial Chinese
language,
economic policy,
economic term.

ABSTRACT

This article discusses terms related to trade in Chinese, their translation, scope of application, the differences between terms in Chinese and terms in other languages as well as the features of teaching these terms to students of this language.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss3-pp267-272>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Xitoy tilida savdo-sotiqqa oid terminlar va ularni o'qitishda o'ziga xos xususiyatlar

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

termin,
zamonaviy xitoy tili,
neologizm,
uslub,
lug'at,
bozor iqtisodiyoti,
tijorat xitoy tili,
iqtisodiy siyosat,
iqtisodiy atama.

Ushbu maqolada xitoy tilidagi savdo-sotiqqa oid terminlar, ularning tarjimasi, qo'llanilish sohalari, xitoy tilidagi terminlarning boshqa tillardagi terminlardan farqlari va ushbu terminlarni shu tilni o'rganuvchilarga o'qitishda o'ziga xos xususiyatlari o'rganilgan.

¹ Samarkand State Institute of Foreign Languages, Faculty of Oriental Languages. E-mail: atamuradova0011@gmail.com

² Samarkand branch of Tashkent State Economic University. E-mail: pokizaortiqova1998@gmail.com

Коммерческие термины на китайском языке и особенности их преподавания

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

термин,
современный китайский
язык,
неологизм,
стиль,
лексика,
рыночная экономика,
торговый китайский язык,
экономическая политика,
экономический термин.

В данной статье рассматриваются термины, связанные с торговлей, на китайском языке, их перевод, сферы применения, отличия терминов на китайском языке от терминов на других языках, а также особенности преподавания этих терминов изучающим этот язык.

Savdo-sotiq sohasida xitoy tilini o'rganish zarurati O'zbekiston-Xitoy hamkorligining ustuvor yo'nalishlaridan biri savdo-iqtisodiy sohadagi, shu jumladan mintaqaviy darajadagi o'zaro hamkorlar bo'lib qolishi bilan izohlanadi. Bundan tashqari, iqtisodiy soha tili neologizmlar va o'zlashma so'zlar bilan faol to'ldirilmoqda.

Tilning uslubiy vositalarini tanlash bevosita kommunikativ vaziyatga bog'liq. Xitoy tadqiqotchilari ikkita asosiy uslubni ajratib ko'rsatadilar: so'zlashuv uslubi 口语体 kǒuyǔtǐ va kitobiy uslub 书面语 shūmiànyǔ. Kitobiy uslub rasmiy savdo-sotiq sohasini o'z ichiga oladi. Bu uslub biznes muzokaralari paytida og'zaki nutqda, yozma ravishda – ish yozishmalar shaklida amalga oshiriladi.

Xitoy tilida quyidagi uslublar mavjud:

口语体 kǒuyǔtǐ so'zlashuv uslubi

书面语体 shūmiàn yǔtǐ kitobiy uslub.

Kitobiy uslub ham o'z o'rnida quyidagi turlarga bo'linadi:

1. 科研语体 kējān yǔtǐ ilmiy- texnik uslub
2. 政论语体 zhēnglùn yǔtǐ publitsistik uslub
3. 文艺语体 wényì yǔtǐ badiiy uslub
4. 事务语体 shìwù yǔtǐ ish yuritish uslubi

Ish yuritish uslubi ham quyidagi qismlarga bo'linadi:

法律语体 fǎlǜ yǔtǐ yuridik uslub

外交语体 wàijiāo yǔtǐ diplomatik uslub

商务语体 shāngwù yǔtǐ tijorat uslubi

Ko'rib chiqilayotgan mavzu, asosan, xitoy tilining 书面语词汇 shūmiànyǔ cíhuì kitobiy uslubning 商务汉语词汇 shāngwù hànyǔ cíhuì tijorat uslubining lug'atini o'rganadi.

Tadqiqot uchun manbalar Pekin universiteti materiallari, shuningdek, "Xitoy tilida eng keng tarqalgan tijorat so'zlari ro'yxati" 商务汉语常用词表 shāngwù hànyǔ chángyòng cíbiǎo lardan keng foydalanildi. Ushbu ro'yxatda kontent tahlili predmetiga aylangan tovarlar va xizmatlarni sotib olish va sotish sohasidagi maxsus lug'at birliklari mavjud.

Paradigmatik jihatni hisobga olgan holda leksik birliklar tipologiyasiga bir nechta yondashuvlar taqdim qilindi: lugʻatni mazmun rejasi nuqtai nazaridan (sinonimiya, antonimiya) va ifoda rejasi (omonimiya) nuqtai nazaridan farqlash. Uslub nuqtai nazaridan, lugʻat qoʻllanish doirasiga qarab umumiy 通用词汇 tōngyòng cíhuì (uslubiy boʻyoqlari yoʻq) va maxsus 专业词汇 zhuānyè cíhuì (uslub jihatdan maʼlum bir sohani nazarda tutadi) ga boʻlinadi.

Tijorat xitoy tili zamonaviy voqelikni aks ettiruvchi neologizmlar va oʻzlashmalar bilan faol ravishda toʻldiriladi va leksik darajada quyidagi maxsus lugʻat toifalari bilan ifodalanadigan murakkab dinamik tizimni tashkil qiladi:

1. 术语 shùyǔ terminlar:

o 销售 xiāoshòu *sotuv*

o 抛售 pāoshòu *chegirmali sotish*

o 询价 xúnjià *tijorat soʻrovi*

o 报价 bàojià *tijorat taklifi*

2. 新词汇 xīn cíhuì neologizmlar:

o 猎头 liètóu *kadrlarni qidirish*

o 建仓 jiàncāng *bitimni boshlash*

o 头寸 tóucùn *balans;*

3. 外来词 wàiláicí oʻzlashgan soʻzlar:

o 商业 shāngyè *tijorat*

o 企业 qǐyè *korxona*

o 国际 guójì *xalqaro*

o 生产 shēngchǎn *ishlab chiqarish*

o 抵押 dǐyā *ipoteka;*

4. 文言词汇 wényán cíhuì mumtoz xitoy tili lugʻati

o 饯行 jiànxíng *joʻnatib yuborish*

o 顺颂商祺 shùnsòng shāngqí *biznesda omad tilamoq.*

Xitoy tili fani dunyodagi eng qadimiy fanlardan biri boʻlib, uning keng toifali va kontseptual apparati turli mamlakatlar olimlari tomonidan qoʻllaniladi, u soʻzning asl tovush majmuasini aks ettiruvchi transkripsiyalangan shaklda yozilgan. Xitoy atamalarini transkripsiya shaklida qoʻllash amaliyoti ularning haqiqiylikini, etimologiyasini saqlab qolish va asl xitoy atamalarini ilmiy muomalaga kiritish imkonini beradi. Mualliflar asl manbalar va iqtisodiy atamalarni tahlil qilib, ularni xitoy tiliga ham tarjima qilganlar:

“专用语言” zhuānyòng yǔyán maxsus til

“专用目的语言” zhuānyòng mùdì yǔyán maxsus maqsadli til

“社会主义市场经济专用目的语言” shèhuìzhǔyì shìchǎng jīngjì zhuānyòng mùdì yǔyán sotsialistik bozor iqtisodiyoti uchun maxsus til.

XXR bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida o'zining sotsialistik bozor iqtisodiyoti nazariyasini ishlab chiqdi “社会主义市场经济专用目的语言” shèhuìzhǔyì shìchǎng jīngjì, rejali iqtisodiyotning avvalgi konsepsiyasi qayta ko'rib chiqildi va bozor iqtisodiyoti nazariyasining asosiy asoslari tahlil qilindi. Islohotlar iqtisodiy munosabatlarning xarakterini asta-sekin o'zgartirdi, iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini tezlashtirdi va shunga mos ravishda ushbu sohaga xizmat qiluvchi tilning o'zgarishiga olib keldi.

Zamonaviy xitoy tilining maxsus maqsadli tili “现代汉语专用目的语言” xiàndài hànyǔ zhuānyòng mùdì yǔyán da ko'p tomonlilik muammosi ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan boshqa tillarda ham ta'kidlangan. Masalan, zamonaviy xitoy tili bozor iqtisodiyotining maxsus maqsadli tilida quyidagi termin sistemalarni ajratib ko'rsatish mumkin:

宏观经济hóngguān jīngjì makroiqtisodiyot

微观经济wēiguān jīngjì mikroiqtisodiyot

股票市场gǔpiào shìchǎng fond bozori

营销yíngxiāo marketing

管理guǎnlǐ menejment

Bu terminologik tizimlar mustaqil tizim sifatida olinishiga qaramay, ularni yagona tizimli shakllanishga birlashtiruvchi omil iqtisodiyot tili va uning xilma-xilligi- bozor iqtisodiyoti tili bo'ladi.

Terminologiya nazariyasi nuqtai nazaridan diaxronik rejada bozor iqtisodiyoti iqtisodiy terminologiyasining rivojlanish xususiyatlari katta qiziqish uyg'otadi. “现代汉语专用目的语言” xiàndài hànyǔ zhuānyòng mùdì yǔyánning rivojlanish tendentsiyalari Xitoy hukumati iqtisodiy siyosatining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq bo'lib, ular ilgari yaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy potentsialni, bozor iqtisodiyoti yo'lini, xalqning turmush darajasini oshirish va Xitoy Kommunistik partiyasida davom etayotgan islohotlarning barcha bosqichlarida nazoratni saqlab qolishda ifodalanadi.

Xitoyda iqtisodiy islohotlarning o'ziga xosligi shundaki, ular avvalo qishloqda, keyin esa shaharda boshlangan. 1978-yildagi plenumda Xitoy qishlog'ini oilaviy (uy-ro'zg'or) kichik qator tizimiga o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilindi “家庭联产承包责任制” jiāting liánchǎn chéngbāo zérénzhì. Natijada iqtisodiy lug'at paydo bo'layotgan yangi voqelikni aks ettiruvchi bir qancha yangi maxsus so'zlar va atamalar bilan to'ldirildi. Islohotlarning dastlabki bosqichi (1978-yil dekabr – 1984-yil sentyabr) “rejali iqtisodiyot asos, bozorni tartibga solish – to'ldiruvchi” shiori ostida amalga oshirildi. Xitoycha lug'atda bu terminologik iboraning talqini berilgan “计划经济为主市场调节为辅” jìhuà jīngjì wèi zhǔ shìchǎng tiáojié wèi fǔ.

Hozirgi vaqtda Xitoy iqtisodiyoti o'zining milliy xususiyatlarini saqlab qolgan holda jahonning yetakchi iqtisodiyotiga aylandi. Xitoy iqtisodiyotining rivojlanish istiqbollari maxsus lug'atni ratsionalizatsiya qilish va tartibga solish vazifasini qo'ydi.

O.Ochirov, Ch.Lin kabi rus va xitoy tadqiqotchilarining ta'kidlashicha, “...xitoy terminologiyasi taraqqiyotining hozirgi bosqichi uning dunyoshunoslikka

integratsiyalashuvi bilan tavsiflanadi va shunga mos ravishda u dunyoning yetakchi terminologik maktablardagi eng so'nggi uslub va yutuqlarni qo'llaydi". Xitoy terminologiyasi muvaffaqiyatli va samarali oldinga qarab rivojlanmoqda. Xitoy terminologiyasining hozirgi holati nazariy va amaliy tadqiqotlarni birlashtirgan. Zamonaviy jahon terminologiyasi amaliyotiga murojaat qilgan holda, xitoy tilshunoslari xitoy terminologiyasi an'alarini saqlab qolish tamoyiliga amal qiladilar. Ular atamalarining xalqaro unifikatsiyasini shakllantirish tamoyillari, usullari va usullarini ishlab chiqishda ko'p harakat qilmoqdalar.

Umuman olganda, xitoylik terminologlar Konfutsiy g'oyasini amalga oshirishga intilishadi: "Agar nomlar mohiyatga mos kelmasa, so'zlar yaxshi emas. Agar so'z nomaqbul bo'lsa, amal yaxshi bo'lmaydi". Terminlar lug'atlarda tez-tez uchrasa-da, terminologik birikmalar juda kam uchraydi. Terminlarning so'zma-so'z tarjimasi bilan uning ta'rifi o'z ma'nosini o'zgartiradi va ba'zan uni yo'qotadi. Bundan tashqari, xitoy tilidan tarjima qilinganda, lug'at atamasi ko'pincha kontekstda o'z o'rniga ega emas; bu muammoni oldini olish uchun, haqiqiy atama foydalanish kerak. Ushbu sohaning asosiy atamalarini o'rganish va terminlarning lug'atini tuzish zarur. Masalan, umumiy kelishuv, subsidiya, lizing, pulning xarid qobiliyati kabi iqtisodiy atamalarni olish mumkin. Birinchidan, iqtisodiy atamalarni aniqlash kerak; keyin ixtisoslashtirilgan matnning konteksti aniqlanishi kerak; keyingi bosqichda ushbu tarjimadagi atama turi aniqlanadi: umumlashtiruvchi, ixtisoslashtirilgan yoki tor yo'naltirilgan ekanligi aniqlanadi.

"Umumiy kelishuv" iqtisodiy atamasi ko'rib chiqilsa, hukumat, kasaba uyushmalari va ish beruvchilar o'rtasidagi muzokaralardan so'ng mamlakatda ishchi kuchini sotish shartlaridagi o'zgarishlarni aks ettiruvchi hujjat. Xitoy tilidagi tarjimasi 总协定 so'zma-so'z tarjima qilinganda "umumlashtirilgan konvensiya" ko'rinishiga keladi.

Keyingi iqtisodiy atama "subsidiya" – (lotincha dotatio – sovg'a, hadya) zarar ko'rayotgan korxonalarni davlat byudjeti hisobidan moliyaviy qo'llabquvvatlovchi mablag'lardir. Xitoy tilida ular 补助金 bǔzhù jīn va 补贴 bǔtiē kabi tarjima qilinadi, agar 补助金 faqat "subsidiya" otining shakliga ega bo'lsa, u holda 补贴 ko'proq umumiy tushunchaga ega bo'lib, u otni, shuningdek, "kompensatsiya" fe'lini ifodalaydi.

Lizing (inglizcha leasing – rent) – ijarachi tomonidan narsani keyinchalik sotib olish imkoniyatini (kamida olti oylik muddat bilan) nazarda tutuvchi uzoq muddatli ijara. 租赁长期租赁 zūlìn chángqí zūlìn so'zma-so'z tarjimasi birinchi variantda "ijaraga berish", 租赁 – lizing va ijaraga berish, ikkinchi variantda 长期租赁 bu atamada mavjud bo'lgan muddatni batafsilroq ko'rsatadi.

Pulning xarid qobiliyati – bu hozirda mavjud bo'lgan pul miqdori bilan sotib olingan tovarlar va xizmatlar miqdori. Bu so'zning xitoy tilidagi so'zma-so'z tarjimasi 货币购买力 huòbì gòumǎilì – "kuchni sotib olish uchun valyuta".

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Вечканов, Г. С. Экономическая теория [Текст]. Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2011.
2. Очиров О. Р., Ч. Линь. Вопросы китайского терминоведения: от традиции «упорядочения названий» к современной теории // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2015. – № 3.

3. Райзберг, Б. А. Современный экономический словарь [Текст]. Словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 1998.
4. Русско-китайский словарь общенаучной лексики [Текст] / Федеральное агентство по образованию, Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования «Тихоокеанский гос. ун-т»; [сост.: С. С. Нестерова и др.]. –Хабаровск: Изд-во ТОГУ, 2010.
5. Философова Т. Г. Лизинг [Текст]. Учеб. пособие для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008.
6. Ян Дэфэн. Связь китайского языка и культуры. Пекин, 2012.
7. Atamuradova M.U. Theoretical Approaches to Terminological Research. Journal of Advanced Research and Scientific Progress (JARSP) Volume: 02 Issue: 03 | 2023 ISSN: 2751-7551. URL: <https://innosci.org/jarsp/article/view/1038>
8. 现代经济词典 .中国社会科学院经济研究所编, 刘树成主编。南京: 凤凰出版社, 江苏人民出版社, 2004。488 页。